

**”Om man inte vill att eleverna ska hålla
på med sånt skit måste man förmedla
riskerna med preparaten”**

- En kvalitativ studie om hur lärare i idrott och
hälsa bedriver och planerar lektioner som berör
droger och dopningspreparat

Khalil Michael Abily & Gordon Selenius

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete avancerad nivå 89:2023
Ämneslärarprogrammet 2018-2024
Handledare: Pia Lundquist Wanneberg
Examinator: John Berg

**”If you don't want the students to mess
with that crap, you must convey the
risks associated with the substances”**

- A Qualitative Study on How Physical Education
and Health Teachers Conduct and Plan Lessons
Involving Drugs and Doping Substances

Khalil Michael Abily & Gordon Selenius

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORT
AND HEALTH SCIENCES
Master Degree Project 89:2023
Teacher Education Program 2018-2024
Supervisor: Pia Lundquist Wanneberg
Examiner: John Berg

Sammanfattning

Syfte

Studien syftar till att undersöka hur idrottslärare på gymnasiet planerar och genomför undervisning om droger och dopningspreparat.

Frågeställningar

- Vilka tillvägagångssätt använder idrottslärare när det gäller att belysa effekterna av droger och dopningspreparat?
- Vilka förutsättningar, hinder och möjligheter ser idrottslärare med undervisning om droger och dopningspreparat?
- Hur upplever idrottslärare sin ämnesdidaktiska kompetens gällande droger och dopning?

Teori och metod

Studien baseras på didaktisk teori i allmänhet och den didaktiska triangeln i synnerhet samt ett sociokulturellt perspektiv. En kvalitativ metod används, där tematisk analys av intervjuer med sex lärare i Idrott och hälsa 1 genomförs.

Resultat

Resultaten visar på en variation av pedagogiska metoder, inklusive lärarledda och elevcentrerade tillvägagångssätt, samt användningen av olika material som filmer, bilder och podcasts. Lärarna uttryckte en allmän brist på ämnesdidaktisk kompetens och kände sig oförberedda för att undervisa om droger och dopning, vilket understryker behovet av mer inriktad lärarutbildning.

Slutsatser

Studien drar slutsatsen att idrottslärare möter betydande utmaningar i att effektivt undervisa om droger och dopning. Det finns ett behov av förbättrad lärarutbildning och resurser för att öka ämnesdidaktisk kompetens. Ytterligare forskning rekommenderas för att utforska elevers perspektiv och hur olika undervisningsmetoder påverkar elevers lärande och attityder.

Abstract

Aim

This study aims to examine how physical education teachers plan and implement lessons about drugs and doping substances in high school.

Research Questions

1. What approaches do physical education teachers use to highlight the effects of drugs and doping substances?
2. What conditions, challenges, and opportunities do physical education teachers see in teaching about drugs and doping substances?
3. How do physical education teachers perceive their subject-didactic competence regarding drugs and doping?

Theory and Method

The study is based on didactic theory in general and the didactic triangle in particular, as well as a sociocultural perspective. A qualitative approach is used, employing thematic analysis of interviews with six physical education teachers.

Results

Findings reveal diverse pedagogical approaches, including teacher-centered and student-centered methods, and the use of various materials like films, images, and podcasts. Teachers expressed a general lack of subject-didactic competence and felt unprepared in teaching about drugs and doping, highlighting the need for more focused teacher education on these topics.

Conclusions

The study concludes that physical education teachers face significant challenges in effectively teaching about drugs and doping. There is a need for improved teacher training and resources to enhance subject-didactic competence. Further research is recommended to explore student perspectives and the impact of various teaching methods on student learning and attitudes.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Tidigare forskning	3
3.1 Ett förändrat samhälle och en förändrad undervisning	3
3.2 Undervisningens effekt gällande skolungdomars konsumtion av alkohol, tobak och droger	4
3.3 Vilka lärare är mest lämpade för ANDT-undervisning?	6
3.4 Sammanfattning, positionering och inverkan på den föreliggande studien	7
4. Teoretiskt ramverk	8
4.1 Didaktik	8
4.2 Den didaktiska triangeln	10
4.3 Sociokulturellt perspektiv	12
4.4 Det teoretiska ramverkets förhållande till studien	13
5. Metod	14
5.1 Forskningsdesign	14
5.2 Datainsamlingsmetod	15
5.3 Avgränsning och urval	16
5.4 Metodologiska begränsningar och värdering av tillvägagångssätt	16
5.5 Etiska överväganden	18
5.6 Analysmetod	18
6. Resultatredovisning	20
6.1 Lärarnas tillvägagångssätt	20
6.1.1 Preparatens nackdelar	20
6.1.2 Filmer, bilder och podcasts	21
6.1.3 Involverandet av externa källor	22

6.2 Förutsättningar, hinder och möjligheter	22
6.2.1 Tidsbrist och ett begränsat utrymme	22
6.2.2 Ämnets känsliga karaktär	23
6.2.3 En anpassning utifrån grupp och individ	24
6.2.4 Ett förebyggande arbete	25
6.3 Ämnesdidaktisk kompetens	25
6.3.1 En generell bristande ämnesdidaktisk kompetens	26
6.3.2 Orsaker till den bristande ämnesdidaktiska kompetensen	27
6.4 Analys utifrån den didaktiska triangeln	28
7. Diskussion	29
7.1 Studiens resultat i relation till befintlig forskning	29
7.2 Diskussion av resultatet i relation till de teoretiska ramverken	32
7.3 Metoddiskussion	33
7.4 Resultatets implikation för fortsatt forskning	34
Referenser	37
Bilaga 1: Informationsblad	39
Bilaga 3: Intervjuguide	41

1. Inledning

Andelen elever som rapporterar att de har erfarenhet av narkotikabruk har varit relativt konstant under de senaste två decennierna (Folkhälsomyndigheten, 2023). Samtidigt indikerar utvecklingen bland dem som har betecknats som regelbundna användare en ökning av drog- och dopningsbruk. En primär målsättning för utbildningssystemet är att förbereda barn och ungdomar inför övergången till vuxenlivet, vilket involverar att utrusta dem med nödvändiga kompetenser för att hantera de potentiella samhällsrelaterade riskerna, inklusive användningen av alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT).

Historiskt sett kan undervisningen om användning av ANDT i skolan spåras tillbaka i tiden. Strukturen och innehållet i denna undervisning är formad av skolans organisation samt lärarnas personliga erfarenheter. En framträdande metod som har använts i skolans försök att minska elevers användning av alkohol och narkotika är kunskapsförmedling. Forskning från så tidigt som på 1970-talet indikerade emellertid att denna typ av metod inte ledde till några signifikanta minskningar av narkotikabruk; i vissa studier observerades till och med att det kunde öka bruket (Bremberg 2008, s. 171).

År 2021 införde regeringen en ny strategi för att adressera frågor kopplade till ANDT, samt något nytt för 2021, även spel om pengar. Regeringens övergripande mål för strategin är bland annat en nollvision gällande ANDT. Ett delmål som står framskrivet är att "Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska" (Skr.2021/22:213). Inom ramen för detta delmål betonas betydelsen av att skapa en hälsofrämjande skolmiljö som tar hänsyn till individuella variationer i elevernas förutsättningar och behov. En viktig fråga som uppkommer är om skolpersonal har adekvat förmåga att identifiera och uppmärksamma de unika behoven hos varje enskild elev. Skolan har en central funktion när det kommer till att genomföra preventiva åtgärder i relation till användningen av ANDT bland elever. Skolans avgörande roll sträcker sig bortom undervisningen i klassrummet och inkluderar såväl utformningen av skolmiljön som det stöd som tillhandahålls inom ramen för elevhälsan. Därmed är det av yttersta vikt att skolan utgör en holistisk plattform för att hantera ANDT-relaterade frågor och samtidigt anpassar sina metoder och resurser för att adressera de individuella behoven hos eleverna.

Inom det aktuella forskningsområdet framkommer flera strategiska och riktlinjemässiga aspekter som rör skolans struktur och dess ansträngningar att implementera regeringens riktlinjer avseende användning av ANDT i undervisningssammanhang. En betydande kunskapslucka uppenbarar sig dock när det gäller bristen på vetenskapliga studier som undersöker planering och genomförande av lektioner som behandlar det föreliggande ämnet. Kunskapsluckan är särskilt av betydelse med tanke på att det centrala innehållet för kursen Idrott och hälsa 1 stipulerar att undervisningen ska inkludera "Kosthållning, droger och dopningspreparats betydelse för hälsa och prestation" (Lgy 11). Bristen på insikt i hur idrottslärare planerar och genomför lektioner som berör droger och dopningspreparat kan vara av betydande akademisk och pedagogisk vikt.

Pedagogiskt sett kan bristen på insikt skapa en osäkerhet bland idrottslärare om vilka undervisningsmetoder som är mest effektiva för att engagera eleverna och främja en djupare förståelse för ämnet. Det kan också resultera i varierande kvalitet och omfattning av undervisningen om ANDT-relaterade ämnen, vilket i sin tur kan påverka elevernas förmåga att fatta informerade beslut om deras egen hälsa och livsstil. Akademiskt sett kan det leda till en ofullständig förmedling av de centrala begreppen och relevanta kunskaperna som krävs för att eleverna ska kunna förstå de komplexa sambanden mellan droger och dopningspreparat samt deras inverkan på hälsa och prestation. I syfte att möta dessa utmaningar och fylla kunskapsluckan är det av yttersta vikt att främja forskning och utveckling inom området, samt att erbjuda stöd och resurser till idrottslärare för att hjälpa dem utveckla och implementera effektiva undervisningsstrategier kring ANDT-relaterade ämnen.

2. Syfte och frågeställningar

Det är gentemot denna bakgrund och problembeskrivning som den föreliggande studien inriktas mot att undersöka hur undervisningen om droger och dopningspreparat planeras och genomförs av idrottslärare i kursen Idrott och hälsa 1. Frågeställningarna är följande:

- Vilka tillvägagångssätt använder idrottslärare när det gäller att belysa effekterna av droger och dopningspreparat?
- Vilka förutsättningar, hinder och möjligheter ser idrottslärare med undervisningen om droger och dopningspreparat?
- Hur upplever idrottslärare sin ämnesdidaktiska kompetens gällande droger och dopning?

3. Tidigare forskning

Det föreliggande kapitlet kommer att presentera en översikt över det aktuella forskningsfältet. Avsnittet har ett tematiskt upplägg där varje tema getts en underrubrik. Sökprocessen har utgått ifrån både svenska och internationella studier. Det finns en bredd av forskning, men ingen forskning som specifikt tar upp hur idrottslärare/PE teachers arbetar med ANDT. Vi ser det som en kunskapslucka och något denna studie kan bidra med i forskningsfältet för det aktuella ämnet. Intentionen har varit att hitta studier som berör syftet och forskningsfrågorna men funnit det svårt på grund av kunskapsluckan. Med detta i åtanke har sökningen av tidigare forskning positionerat sig i att belysa dessa tre punkter:

1. Ett skolhistoriskt perspektiv av ANDT- undervisningen
2. Om och hur ANDT undervisning påverkar elevernas inställning till konsumtion
3. Vilka bör och ska undervisa i ANDT

Det inledande temat: "Ett förändrat samhälle och en förändrad undervisning gällande ANDT" syftar till att ge ett svenskt skolhistoriskt perspektiv på hur ANDT undervisningen har förändrats.

3.1 Ett förändrat samhälle och en förändrad undervisning

Att den ungdomsinriktade drog-och alkoholpreventionen genom åren har förändrats som ett resultat av ett föränderligt samhälle, är ett konstaterande som Greiff (2008) gör. Greiff (2008) inleder med att understryka att preventionsinsatser inriktade på ungdomar sker i stor utsträckning på skolan, där de första preventionsprogrammen i Sverige har sitt ursprung i 1950-talet. Under 1950-talet präglades preventionsprogrammen av att förmedla alkohol-och drogkonsumtionens negativa effekter. Beteendeförändring, attitydförändring och kunskapsförmedling var de tre begrepp som kan ses ha präglat de första preventionsprogrammen i Sverige på 50-talet, trots en avsaknad av empiriskt stöd (Greiff, 2008).

Utvecklingen av preventionsinsatser samt ANDT-undervisningen kvarstod under 60- och 70-talet. I likhet med Greiff (2008) beskriver Börjesson och Palmblad (2013) att 60- och 70-talet även präglades av att förmedla kunskaper om både droger och alkohol. Under 80-talet hade preventionsprogrammen i den svenska skolan radikalt förändrats; från att ha utgått ifrån kunskapsförmedling, attitydförändring och beteendeförändring, till att i stället fokusera på

elevens personliga utveckling och karaktär. Preventionsinsatserna la en betydande tyngd på utvecklingen av elevens stresshantering, värdering och beslutsfattande. Avslutningsvis menar Börjesson och Palmblad (2013) att dagens undervisning har utvecklats till mer strukturerade former, metoder, program och modeller. Den svenska skolan lägger idag större tonvikt på att förmedla hur ANDT påverkar individen på ett socialt plan, än att bara förmedla risker med olika substanser (Börjesson & Palmblad, 2013).

Karlsson (2006) bekräftar Börjesson och Palmblads (2013) beskrivning av att dagens undervisning av ANDT utgår ifrån mer strukturerade förhållanden. Exempelvis lyfter Karlsson (2006) att skolor oftast följer ett undervisningsunderlag. Ett bakomliggande syfte som undervisningsunderlaget fortfarande har kvar är att informera eleverna om de negativa konsekvenserna vid användning av droger och alkohol. Karlsson (2006) förklarar att målet med det bakomliggande syftet är att minska risken för att skolungdomar ska börja konsumera droger och alkohol.

3.2 Undervisningens effekt gällande skolungdomars konsumtion av alkohol, tobak och droger

Lindström och Svensson (1998) har i sin svenska studie undersökt hur undervisning om droger påverkar elevernas inställning mot droger. Studien utgick från enkäter, där urvalet var ungdomar mellan åldrarna 13 och 14. Ungdomarna som svarat på enkäterna har tidigare fått ta del av drogförebyggande programmet VÅGA, vilket motsvarar dagens version av ANDT och den amerikanska versionen DARE. Sammanfattningsvis visade resultat och analys av de 1680 ungdomarna som deltagit i studien att undervisning gällande droger inte resulterade i att eleverna visade en mer negativ inställning mot droger. Resultaten av studien visade även att skolungdomars ökade kunskap om droger kan resultera i en motsatt effekt, en ökning av drogkonsumtionen (Lindström & Svensson, 1998). Detta kan ses stå i kontrast mot Karlssons (2006) studie som beskrev att det bakomliggande syftet med ett drogpreventivt undervisningsunderlag var att minska risken för att skolungdomar ska börja konsumera droger och alkohol. Emellertid ses resultatet från studien ligga i linje med Brembergs (2008) studie, vilket pekade på att kunskapsförmedling som metod i arbetet mot droger inte ledde till signifikanta minskningar av narkotikabruk, tvärtom kan kunskapsförmedling öka bruket.

I linje med det som framfördes i Lindström och Svenssons (1998) studie har forskaren Lize et al. (2017) funnit jämförbara resultat. Resultaten från denna studie kan dock ses addera en ytterligare dimension till ämnet. Lize et.al. (2017) har i sin amerikanska studie genomfört en metaanalys av publikationer som berör hur effektivt drogpreventionsprogram i amerikanska grundskolor varit i syfte att förhindra ungdomars cannabisbruk.

Resultatet från Lize et al. (2017) metaanalys visar att majoriteten av drogpreventiva program har som utgångspunkt i att förmedla ungdomar de negativa effekterna av bruket. Med de negativa effekterna avses drogens konsekvenser, verkning och biverkning. Lize et al. (2017) understryker att drogpreventiva program som karaktäriseras av att förmedla ungdomar med de negativa effekterna har en sämre påverkan när det kommer till att ändra ungdomars uppfattning av narkotikan. Däremot antyder resultaten från studien att drogpreventiva program som snarare karaktäriseras av att göra eleverna aktiva i sitt lärande, är mer effektiva än de program som utgår ifrån att förmedla kunskap om droger och dess negativa effekter. Studien visar även att insatserna bör ha som mål att utveckla både personliga samt sociala färdigheter, i syfte att utveckla ungas förmåga att tacka nej till framtida drogerbjudanden. Sammanfattningsvis pekar Lize et al. (2017) på att undervisning om droger på skolor bör vara interaktiva, där läraren aktivt skapar diskussioner för eleverna.

Botvin och Griffin (2007) har redogjort för hur alkohol-, drog- och tobakspreventionen ser ut på amerikanska skolor. Inledningsvis understryks det att skolans preventionsprogram är universella insatser, utformade i syfte att nå alla elever i skolan och klassrummet innan de börjar använda tobak, alkohol eller andra droger. Botvin och Griffin (2007) menar att anledningen till att skolor oftast lägger tyngd på alkohol och tobak har att göra med att dessa droger oftast är det första ungdomar experimenterar med och kan bli en inkörsport till andra droger.

I likhet med de tidigare studiers historiska redogörelser och utvecklingen av ANDT-undervisning beskriver Botvin och Griffin (2007) utvecklingen på följande sätt:

Historically, school-based prevention has focused on the dissemination of information about the dangers of drug use and abuse. Many of these approaches provide information in ways that dramatize the dangers associated with substance use in an attempt to evoke fear. (Botvin & Griffin 2007, s. 610)

Emellertid påpekar författarna, likt Lize et al. (2017) att den skolbaserade förebyggande forskningen visar att informationsinsatser inte förändrar beteendet gällande alkohol, tobak eller droganvändning. Det prekära enligt författarna är att information kan hjälpa till att förändra kunskap eller attityder, men den är inte tillräckligt för att förändra beteenden. I texten påpekas det att fokuset bör ligga på att lära ut förmågan att säga nej, korrigera normativa förväntningar gällande substansanvändningen och utveckla personliga kompetensfärdigheter. Avslutningsvis betonar Botvin och Griffin (2007) att det är viktigt att utgå ifrån evidensgrad, vare sig det är undervisningsunderlaget eller programmet som ska implementeras.

3.3 Vilka lärare är mest lämpade för ANDT-undervisning?

Stead et al. (2010) har i sin studie undersökt effektiviteten av drogförebyggande program på skolor i Skottland. Studien har utgått ifrån ett lärarperspektiv där forskarna både har observerat lektioner och genomfört enkäter med lärare, med syfte att bland annat se hur lektioner om droger var evidensbaserade.

Resultatet från studien visade att de flesta skolorna i Skottland haft lektioner om droger, dels i form av ett preventivt syfte, dels i form av ett kunskapsfrämjande syfte. Skillnaderna mellan hur skolor arbetade med denna undervisning varierade avsevärt, både när det kommer till information och den faktiska didaktiken. Av resultatet framkommer att lärare som blivit utbildade inom Personal, Health and Social Education (PHSE) förhöll sig till en mer evidensbaserad praktik. Exempelvis fokuserade de utbildade lärarna på sociala påverkansmetoder, motstånd, normativa metoder, och en mer interaktiv undervisning, medan de andra lärarna förlitade sig på informationsförmedling. Lärarna utan utbildning påpekade även att de inte hade specifika metoder eller tillräcklig kompetens i arbetet inom området. Till stor del präglades drogundervisningen i studien av kunskapsförmedling, något som kan ses gå emot den tidigare evidensbaserade forskningen som menat att denna form visar ringa effekter. Stead et al. (2010) betonar tre orsaker till att lärare oftast utgår från kunskapsförmedling, i stället för en evidensbaserad praktik som bland annat föreslår interaktiv undervisning. För det första visar det sig att lärare saknar självförtroende i momentet. För det andra, lyfts lärares känsla av obekvämheter med ett interaktivt och öppet lärande. För det tredje, framhävs lärares avsaknad av kunskap kring att undervisa i ämnet.

Metodiken och didaktiken som de utbildade lärarna hade i Stead et al. (2010) studie liknar det resultat som framkom i Lize et al. (2017) studie. I studien påvisades att undervisning om droger på skolor bör vara interaktiva och fokusera på att utveckla elevens personliga och sociala färdigheter i syfte att tacka nej till framtida drogerbudanden. De utbildade lärarna i Stead et al. (2010) studie utgick från detta, medan de andra lärarna förlitade sig på informationsförmedling, något som kan ses gå emot Lize et al. (2017) studie och andra tidigare studier inom ämnet.

McBride (2003) har i sin litteraturstudie även positionerat sig likt Stead et al. (2010) i syfte att undersöka lärarens kompetens samt roll när det kommer till ANDT undervisning. Studien har funnit jämförbara resultat med Stead et al. (2010) när det kommer till korrelationen mellan lärarens känsla av bekvämlighet och deras utbildning. McBride (2003) pekar på att lärare med en viss form av utbildning inom ramen för ANDT undervisning är tryggare att undervisa om droger. En utbildad lärare inom ämnet skapar även varierade lektionsupplägg som oftast karaktäriseras av att sätta eleverna i centrum för sitt eget lärande, vilket de tidigare studierna lyft fram varit gynnsamt. Slutligen understryker forskaren att det är läraren som ska hålla denna typ av undervisning och inte utomstående personer. Orsaken är att lärare har en bättre relation till eleverna och kan forma undervisningen och anpassa den till elevgruppen (McBride, 2003).

3.4 Sammanfattning, positionering och inverkan på den föreliggande studien

Den forskning som redogjorts för tar upp flera olika dimensioner och aspekter gällande ANDT undervisning. Utifrån den tidigare forskningen ses dessa tre punkter ge en god sammanfattning:

1. Forskningsöversikten har visat att traditionell kunskapsförmedling i ANDT-undervisningen inte nödvändigtvis ändrar elevers attityder eller beteenden mot alkohol, tobak och droger. Studier indikerar att en mer interaktiv undervisning som fokuserar på att utveckla elevernas personliga och sociala färdigheter kan vara mer effektiv för att minska konsumtionen av dessa substanser.

2. Den tidigare forskningen har visat att lärare med högre utbildning utgår ifrån en mer evidensbaserad undervisningspraxis och känner sig både tryggare och bättre utrustade att undervisa om ANDT.
3. Slutligen pekar forskningsöversikten på att ANDT undervisningens karaktär förändrats genom åren; från kunskapsförmedling till att utveckla elevers personliga färdigheter och karaktär. Kunskapsförmedling som utgångspunkt i undervisningen existerar fortfarande, särskilt hos lärare som saknar högre utbildning.

De tidigare studierna och den föreliggande studien ses ha både likheter och skillnader. En likhet är temat ANDT, med en inriktning mot skolans värld. Skillnaderna som uppstår mellan det föreliggande uppsatsarbetet och de tidigare studierna är en produkt av problemformuleringarna. Uppsatsarbetet har haft intentionen att positionera och avgränsa problemformuleringarna till att beröra ett idrottsläraperspektiv, medan den tidigare forskningen format sina problemformuleringar utefter en allmän ansats gällande ANDT i skolan. De tidigare studierna som utgått från ett lärar- och skolperspektiv och saknar därav en redogörelse för hur ämneslärare arbetar med det aktuella ämnet. Med detta i beaktande ser vi att den föreliggande studien kan bidra till en ytterligare dimension inom forskningsfältet, genom att undersöka hur idrottslärare arbetar med droger och dopningspreparat. En annan skillnad mellan uppsatsarbetet och den tidigare forskningen är metodvalet. Den tidigare forskningen har utgått ifrån enkäter, observationer och litteraturstudier, medan den föreliggande studien består av intervjuer. Avslutningsvis innebär val av ett teoretiskt ramverk en positionering, detta när det kommer till utformningen av forskningsstudier och särskilt vid analysen av empiriska data. Det teoretiska ramverket diskuteras vidare i det följande kapitlet.

4. Teoretiskt ramverk

Syftet med kapitlet är att redogöra för de teorier som legat till grund för studien, vilket är ett didaktiskt perspektiv i allmänhet och i synnerhet den didaktiska triangeln och ett sociokulturellt perspektiv.

4.1 Didaktik

Ordet didaktik har sitt ursprung från grekiskans *didaskhein* och innefattar två distinkta betydelser, nämligen det som är föremål för undervisning och det som är undervisningsbart. Ur ett historiskt perspektiv har ordet didaktik kommit att behandla olika aspekter av

undervisningens metoder, format och innehåll. Under 1600-talet blev ordet didaktik tätt förankrat med metoder för att förmedla ämnesinnehåll. Inom ramen för utvecklingen av den svenska pedagogiken har ordet didaktik syftat till att beskriva den metodik som har tillämpats eller är avsedd att användas inom skolundervisningen (Lundgren 2020, s. 289–290).

Eftersom didaktik är inriktad på undervisningsprocessen och den kommunikativa aspekten av hur innehåll konstrueras, utgör den en nära koppling till lärarnas yrkesidentitet. Inom detta ämnesområde eftersträvar didaktiken att etablera en kunskapsteori som integrerar teori och praktik. Denna integration möjliggör en fördjupad analys och reflektion över praktiska åtgärder för lärare och lärarstuderande. Kärnfrågorna inom didaktiken, nämligen vad som ska undervisas, hur undervisning bör genomföras, och varför specifika metoder används, kompletteras ofta med frågor om när undervisning äger rum, var den sker, för vem den är avsedd, och med vilka den delas. Forskningsstudier som kan klassificeras som didaktiska har som huvudsyfte att generera kunskap som kan fungera som riktlinjer för en kritisk granskning av undervisningsplanering och implementering. Dessutom är deras målsättning att stimulera reflektion över undervisningens komplexa dimensioner och dess olika aspekter (Larsson, 2014, s. 20–22).

Inom didaktiken finns det två olika skilda perspektiv: allmändidaktik och ämnesdidaktik. Allmändidaktik är inriktad på undervisningens övergripande principer och teorier som är generella för alla ämnesområden. Den syftar till att utforska och utveckla universella undervisningsmetoder, kommunikationstekniker, motivation och klassrumsledning, oavsett det specifika ämnet som undervisas. Ämnesdidaktik, å andra sidan, är den specifika kunskapen och de pedagogiska strategier som rör undervisningen inom ett visst ämne. Det handlar om att förstå och tillämpa de mest effektiva sätten att undervisa elever i det specifika ämnet, vilket kan inkludera ämnesspecifika undervisningsmetoder, material och tekniker som främjar elevernas inläring. Ämnesdidaktik innebär att man tar hänsyn till ämnets unika utmaningar och strävar efter att hjälpa eleverna förvärva djupgående kunskap och färdigheter inom ämnet (Larsson 2014, s. 22).

Inom undervisning i idrott och hälsa är det nödvändigt för läraren att besitta djupgående ämnesdidaktiska kunskaper, särskilt när det gäller centrala moment som droger och dopning. För lärarna innebär det att de inte bara bör vara väl insatta i ämnets innehåll, utan också vara medvetna om och förtrogna med de mest effektiva pedagogiska strategierna för att förmedla

denna kunskap till eleverna. I relation till den föreliggande studien innebär det att lärarna bör förstå hur elever lär sig bäst när det gäller droger och dopning och hur man kan anpassa undervisningen för att uppfylla deras behov.

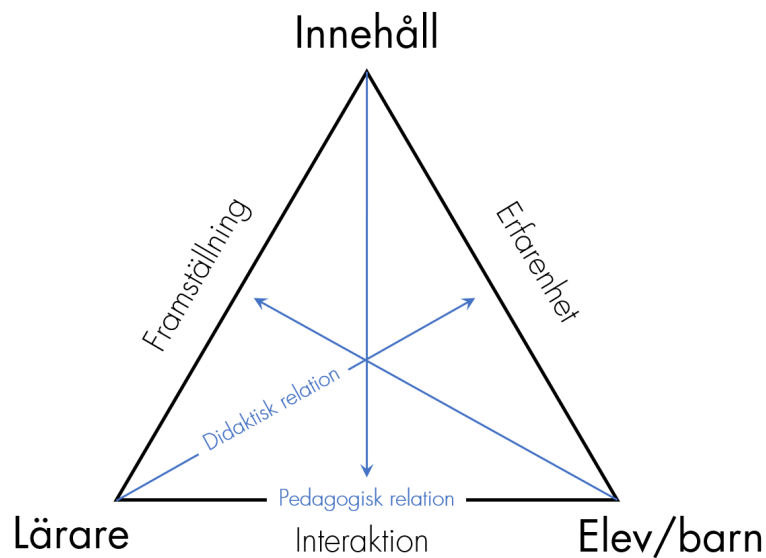
Utöver detta menar Larsson (2014) att ämnesdidaktik inte endast är en fråga om lärande. Selander hävdar att det finns flera utomstående faktorer som påverkar ämnesdidaktiken såsom lärarnas utbildning och erfarenheter, styrdokument och olika politiska intressen. Inom idrottsundervisningen kan det vara särskilt påtagligt när vi talar om undervisning om ämnen som droger och dopning. Styrdokument, såsom läroplaner och riktlinjer för idrottsundervisning, fastställer de övergripande målen och förväntningarna för vad elever bör lära sig inom området. Dokumenten kan påverka idrottslärarnas undervisningsbeslut och prioriteringar (Larsson 2014, s. 22).

Sammantaget innebär detta att idrottslärare står inför utmaningen att balansera ämnesdidaktikens krav på ämneskunskap och pedagogisk kompetens med de riktlinjer och förväntningar som fastställts av styrdokument och politiska intressen. När det gäller ämnen som droger och dopning, är det därför nödvändigt för idrottslärare att inte bara förstå ämnets innehåll och pedagogiska strategier, utan även vara medvetna om och kunna navigera i de regler och riktlinjer som styr undervisningen inom det känsliga området.

4.2 Den didaktiska triangeln

Mot bakgrund av studiens syfte som baserat sig på att undersöka lärarnas planering och genomförande av det centrala innehållet som berör droger och dopningspreparat, har det varit av vikt att finna en ämnesdidaktisk teori eller modell som illustrerar undervisningens komplexitet. I boken *Didaktik i förskolan* redogör författarna Andersson, Gullberg och Lagrell (2020) för den didaktiska triangeln. Författaren inleder med att understryka att den didaktiska triangeln primärt är avsedd som en modell. Analogt med teorin är en modell inte en exakt representation av hela verkligheten, utan snarare en representation av ett avgränsat område av den. I detta avseende är den didaktiska triangeln inte ämnad att specificera undervisningens exakta utformning, utan snarare att fungera som ett redskap för att hjälpa lärare i att reflektera över sina didaktiska beslut (Andersson, Gullberg & Lagrell, 2020 s. 36).

Författarna beskriver att den didaktiska triangeln är en modell som har ett syfte att illustrera undervisningen och undervisningssituationens komplexitet. I den didaktiska triangeln finns ett inneboende syfte, vilket är att se hur de tre komponenterna innehåll-lärare-elev samspelar med varandra i planeringen och genomförandet av undervisningen (se fig 1.).

Figur 1. Den didaktiska triangeln. Källa: Andersson, Gullberg & Lagrell (2020)

De tre komponenterna kan ses bilda relationer till varandra, exempelvis skapar komponenterna elev och innehåll en särskild relation, medan komponenterna lärare och innehåll skapar en annan relation. Relationerna är följande:

- **Relationen mellan lärare och innehåll:**

Komponenterna, lärare och innehållet handlar om vilken relation läraren har till sitt innehåll. Relationen innefattar vilken kunskap läraren har gentemot innehållet, hur läraren presenterar sitt innehåll till eleverna och hur läraren, genom att utgå ifrån eleverna, kan anpassa innehållet så att det passar elevunderlaget. Läraren viktigaste verktyg att presentera innehållet är retoriken. Komponenterna ses skapa relationen “framställning” (Andersson, Gullberg & Lagrell, 2020 s. 26).

- **Relationen mellan eleven och innehållet:**

Förhållandet mellan eleven och innehållet avser barnets interaktion med ett specifikt innehåll och involverar aspekter som barnets tidigare erfarenheter av innehållet, dess förmåga att förstå det, och hur det upplever mötet med det aktuella innehållet. Denna

interaktion är föremål för beteckningen "erfarenhet" och påverkas av lärarens metodik (Andersson, Gullberg & Lagrell, 2020 s. 26).

- **Relationen mellan läraren och eleven:**

Relationen mellan lärare och elev benämns som "interaktion". Interaktionen utgår ifrån läraren och elevens relation till varandra, vilket kan ses påverka hur innehållet lärs ut, från lärare till elev (Andersson, Gullberg & Lagrell, 2020 s. 26).

Avslutningsvis menar författarna att den didaktiska triangeln även kan hjälpa läraren med att se över de didaktiska frågorna: *vad, hur* och *varför*. Vad är det som ska undervisas, hur ska undervisningen gå till och varför ska det läras ut (Andersson, Gullberg & Lagrell, 2020 s. 37).

4.3 Sociokulturellt perspektiv

Enligt Säljö (2011) är det sociokulturella perspektivet en teoretisk tradition inom lärande vars upphovsman är Vygotskij. Säljö (2012) påpekar att det sociokulturella perspektivet ses stå i kontrast till den psykologiska traditionen behaviorismen och Pavlovs reflexologi, som var den dominerande traditionen inom lärande före 1950. Vygotskij ansåg att reflexologi, tillsammans med principerna för betingning, var otillräcklig för att förklara hur individer lär och utvecklas. Inom lärande och utveckling lägger det sociokulturella perspektivet fokus på hur människor utvecklar förmågor som kan ses som kulturella i sin karaktär. Exempel på dessa förmågor är att räkna, skriva, läsa, resonera och lösa problem. Att utveckla dessa förmågor och studera hur människor approprierar dessa förmågor kallas för medierande redskap (Säljö, 2012 s. 186).

Säljö (2012) menar att med uttrycket "mediering" avser man processen genom vilken människor tar hjälp av redskap eller instrument för att förvärva förståelse för sin omgivning och utföra handlingar inom den. Vygotskij, i sitt inledande analytiska arbete, framhöll att mänskligheten kännetecknas av dess förmåga att använda sig av två distinkta typer av redskap: materiella och språkliga. Inom de språkliga redskapen läggs en tyngd på tänkandet och kommunikation i syfte att förstå och analysera omvärlden. Säljö (2011) förklarar att människor inte upplever världen på ett direkt sätt, utan snarare formar sina tankar "indirekt" genom användningen av språkliga redskap. Mot bakgrund av detta ses samspel, interaktion

och kommunikation som viktiga delar i lärande och utveckling. Genom interaktion tar individen det man har lärt sig, för att sedan sätta det i ett framtida sammanhang. Säljö (2012) betonar att lärande och utveckling är en produkt av tidigare erfarenheter och det sociala sammanhanget, och att vad och hur man lär sig i hög grad påverkas av tidigare erfarenheter inom ett socialt sammanhang (Säljö, 2012 s. 187–190).

Ur ett lärarperspektiv fokuserar den sociokulturella traditionen på lärarens ansvar i att utveckla sina elever. Ett sätt att utveckla eleverna är genom kommunikation och interaktion i det sociala sammanhanget, vilket läraren skapar. Det innebär att undervisningen ska vila på interaktiva processer, dels mellan lärare-elev, dels mellan elev-elev. Eftersom det sociokulturella perspektivet ser lärande och utveckling som ständigt pågående processer, blir lärarens ansvar att utmana eleverna i den sociala undervisningsmiljön. Säljö (2012) redogör för teorin om den proximala utvecklingszonen och utgår ifrån att när väl människan lärt sig en färdighet, så är den nära att behärska något nytt. Med andra ord kan man säga att erövring av färdigheter och kunskaper står människan nära. Genom interaktion och kommunikation kan läraren eller en annan mer kompetent elev vägleda lärandet genom den proximala utvecklingszonen. Genom att läraren känner till elevens erfarenheter och hur eleven lär sig bäst, underlättas utvecklingen av lärandet (Säljö, 2012 s. 190–195).

4.4 Det teoretiska ramverkets förhållande till studien

Det teoretiska ramverket, vilket bygger på ett didaktiskt perspektiv och sociokulturellt perspektiv, kan i flera avseenden ses som lämplig, och i andra avseenden mindre lämplig i syfte att undersöka hur idrottslärare planerar och genomför lektioner inom momentet droger och dopningspreparat.

Den didaktiska triangeln ska användas för att analysera och förstå lärarnas planering och genomförande av undervisning om droger och dopningspreparat inom kursen Idrott och hälsa 1. Teorin ses som relevant i sammanhanget med tanke på dess inriktning på interaktionen mellan de tre centrala komponenterna: innehåll, lärare och elever.

Genom att ta avstamp i och tillämpa den didaktiska triangeln kan studien belysa de olika aspekterna av hur undervisning om detta känsliga ämne sker i praktiken. De viktigaste komponenterna för vår studie kommer att bli lärare och innehåll och relationen mellan dem.

Genom att utgå ifrån relationen mellan de två komponenterna riktas uppmärksamheten mot att undersöka lärarnas förhållningssätt till innehållet, deras kunskap och kompetens, samt hur de faktiskt presenterar innehållet i en undervisningskontext. Utifrån studiens första forskningsfråga kan relationen mellan lärare och innehållet visa tillvägagångssätt som idrottslärare använder för att belysa effekterna av droger och dopningspreparat. Utifrån den andra forskningsfrågan kan relationen mellan lärare och innehållet visa på idrottslärarnas förutsättningar, hinder och möjligheter med arbetet, kopplat till det planerade innehållet som rör droger och dopningspreparat. I detta avseende kan studien, med hjälp av det teoretiska ramverket, utforska hur lärarna hanterar sitt ämne, inklusive deras egna kunskaper om droger och dopningspreparat, och hur de anpassar undervisningen baserat på elevernas tidigare erfarenheter och förståelse, vilket ryms inom studiens tredje frågeställning.

Relationen mellan komponenterna eleven och innehållet kan vid en första anblick ses som mindre passande för den föreliggande studien. Orsaken till detta är att studien har ett lärarperspektiv och inte ett elevperspektiv. Genom att komplettera den didaktiska triangeln med det sociokulturella perspektivet ges möjligheten att resonera om relationen mellan eleven och innehållet. Det sociokulturella perspektivet kan också ses komplettera den didaktiska triangeln och relationen mellan lärare och elev, där vi ges möjligheten att diskutera hur interaktionen mellan lärare-elev ser ut inom undervisningen, vilket också kan påverka hur innehållet lärs ut.

Sammanfattningsvis ses relationen mellan lärare och innehållet i den didaktiska triangeln som mest relevant för studiens syfte och forskningsfrågor, samtidigt som det sociokulturella perspektivet tillfört studien möjligheten att diskutera relationen mellan lärare-elev och elev-innehållet

5. Metod

5.1 Forskningsdesign

Studien har en kvalitativ forskningsdesign, vilket Bryman (2011) menar påverkar forskaren fokus på datainsamlingens resultat då datainsamlingen centreras kring textuella och språkliga aspekter snarare än numeriska värden. Forskarens uppdrag inom denna ansats är att skapa insikt om den sociala verkligheten och förstå respondenternas egna tolkningar av den kontext

de befinner sig i. Bryman (2011) beskriver den sociala verkligheten som dynamisk och skapad av respondenternas subjektiva förmåga att forma den. Genom att välja en kvalitativ forskningsmetod innebär det att forskaren antar en mer nyanserad och kontextuell inställning gentemot sina respondenter (Bryman 2011, s. 350–358). Vår valda forskningsansats är kvalitativ eftersom vårt syfte är att uppnå en djupare förståelse av det undersökta området.

Vi är dock införstådda med att metodvalet kan ses leda till flera metodologiska begränsningar (något som tas upp i avsnittet *metodologiska begränsningar*) jämfört med en kvantitativ metod. Ett ytterligare ställningstagande som vi har gjort när det kommer till valet mellan en kvalitativ eller kvantitativ metod handlar om begreppen *djup* och *bredd*. Ahrne och Zetterquist (2011) menar att en kvalitativ metod skapar ett större djup för diskussioner och resultat, jämfört med den kvantitativa metoder som präglas av bredd (s. 54–56). Med utgångspunkt från studiens forskningsfrågor eftersöks ett djup, snarare än bredd vilket motiverat valet av kvalitativ metod.

5.2 Datainsamlingsmetod

Datainsamlingsmetoden är semistrukturerade intervjuer. I enlighet med Ahrne och Zetterquist (2011) framhålls betydelsen av att metodvalet ska stå i gott förhållande till forskningsfrågornas natur och syftet med den planerade studien. Författarna understryker att intervjuer utgör en lämplig metod om studien avser att utforska individernas reflektioner kring samhällsfenomen och deras praktiska verksamhet (Ahrne & Zetterquist, 2011, s. 56–57). I det aktuella forskningsområdet läggs en tonvikt på droger och dopningspreparat, vilket kontextualiseras inom skolans ramar. Syftet med studien är att undersöka idrottslärares dagliga arbete med att belysa effekterna av droger och dopningspreparat. Således kan valet av metod ligga i linje med Ahrne och Zetterquists (2011) beskrivningar.

Semistrukturerade intervjuer ger forskaren en möjlighet att vidareutveckla respondenternas tankar samtidigt som den ger utrymme för flexibilitet (Ahrne & Zetterquist, 2011 s. 40–43). Studiens frågeställningar kan ses som djupa, detta då de undersöker lärarnas praktiska arbete. Utifrån den semistrukturerade formen kan metodvalet leda till en större anpassbarhet för respondenternas utsagor, därav en möjlighet för ett djupare samtalsklimat och förutsättningar för en djupare analys av empirin.

5.3 Avgränsning och urval

Vår studie har avgränsats till att undersöka gymnasiekursen i Idrott och hälsa 1. Orsaken till denna avgränsning utgår ifrån att droger och dopningspreparat är framskrivet i kursens centrala innehåll, vilket inte är fallet i ämnet idrott och hälsa eller högre kurser av idrott och hälsa på gymnasiet. För studien valdes sex lärare från Stockholm som för närvarande undervisar på denna kurs. Lärarna representerar en bred erfarenhetsnivå: den minst erfarna läraren har arbetat i 2 år, medan den mest erfarna har 28 års erfarenhet i yrket, och medelarbetserfarenheten bland deltagarna var 15,8 år. Lärarna kommer från fyra olika skolor, vilket ger en variation i perspektiv. Deltagarna valdes genom bekvämlighetsurval, en metod vald med hänsyn till tidsbegränsningar och krav på högkvalitativ datainsamling. Lärargruppen möter en stor variation av elever, både socioekonomiskt och etniskt. Det breda perspektivet är särskilt relevant då kursen i Idrott och hälsa 1 inbegriper ämnen som droger och dopningspreparat.

Användningen av bekvämlighetsurval som urvalsstrategi möjliggör en snabb och effektiv rekrytering av deltagare och en snabb datainsamling, vilket är särskilt fördelaktigt med hänsyn till den begränsade tidsram som denna studie innefattar. Eftersom denna undersökning endast utnyttjar en enskild datainsamlingsmetod, lärarintervjuer, är kvaliteten på respondenternas insamlade svar av yttersta vikt. Bryman (2011) hävdar att valet av bekvämlighetsurval faktiskt kan förbättra kvaliteten på data genom att forskarna redan har en viss förståelse för och insikt om de utvalda respondenterna (Bryman, 2011 s. 150–153).

5.4 Metodologiska begränsningar och värdering av tillvägagångssätt

Malterud (2014) urskiljer de metodologiska begränsningarna som karaktäriserar både kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder. Författaren inleder med att betona att kvantitativ forskning grundar sig på kvantifierbara data och numeriska värden, vilket fungerar som en metodologisk säkerhetsåtgärd för att upprätthålla forskningens tillförlitlighet. I kontrast till den kvantitativa forskningsmetoden kännetecknas den datainsamling som är knuten till den kvalitativa forskningsansatsen av en i regel mer begränsad räckvidd och en högre grad av subjektivitet. Denna aspekt medför att kriterierna för bedömning av validitet och reliabilitet omvärderas till att utgå ifrån *kvalitet* och *tillförlitlighet* (Malterud, 2014 s. 24–26). Bryman (2011) påpekar likt Malterud (2014) att bedömning av validitet och reliabilitet i

kvalitativ forskning inte ses som relevant. En av orsakerna till detta beskrivs: “Eftersom mätning inte är det främsta intresset för kvalitativa forskare blir frågan om validitet egentligen inte något som är av speciell betydelse för sådana undersökningar” (Bryman, 2011 s. 351). Inom ramen för avsnittet kommer bedömningskriterierna kvalitet och tillförlitlighet att utforskas i förhållande till begreppen *transparens*, *triangulering*, *replikerbarhet* och *generaliserbarhet* i relation till både Bryman (2011) och Malterud (2014).

Validitet kan uppdelas i två distinkta underkategorier; intern och extern validitet. Den interna underkategorin avser en studies kommunikativa aspekt, men även graden av *transparens*. Graden av transparens står i proportion till tillgängligheten som erbjuds för kritisk granskning av en studie. Genom att tillhandahålla omfattande beskrivningar och rationella förklaringar rörande teoretiska och metodologiska val, avgränsningar, urvalskriterier, processen för datainsamling och analys, samt forskarnas egna förkunskaper och deras potentiella påverkan på studiens resultat, kan graden av transparens öka (Bryman, 2011 s. 354; Malterud, 2014 s. 27). Utifrån den externa validiteten läggs en tyngd på studiens *replikerbarhet*. Inom kontexten av kvalitativ forskning kan detta vara något begränsat. I syfte att uppnå en intern replikerbarhet är en kompensatorisk åtgärd att utgå ifrån *triangulering*; en integrering av flera metodologiska tillvägagångssätt, teoretiska perspektiv och datakällor, med syfte att studien ska bli flerdimensionell. Inom ramen för kvalitativ forskning förekommer en allmän brist av *generaliserbarhet*. Graden av generaliserbarhet utgår ifrån om resultatet som en studie tillhandahållit av en specifik grupp, är överensstämmande för samma urval, fast andra intervjupersoner (Bryman, 2011 s. 352–355; Malterud, 2014 s. 232–234).

Den föreliggande studien har försökt möta dessa metodologiska begränsningar på bästa sätt utifrån de förutsättningar i tid som givits för arbetet. Uppsatsarbetet saknar metodtriangulering, detta då studien enbart utgått ifrån intervjuer. Observatörstriangulering innefattar den dock då studien genomförs av två personer, där datainsamling och analys av empiriska data görs av två individer. Den föreliggande studien har även två teorier vilket medför en teoritriangulering. Vi är införstådda med att generaliserbarheten kan ses som svag. Orsaken är om en annan forskare utgår ifrån samma studie som vår, men på ett annat geografiskt område och med andra lärare hade resultatet skiljt sig från studien. En bidragande anledning till det är att studien präglas av lärarrespondenternas didaktik som påverkas av deras utbildning och traditioner (Larsson, 2014 s. 22). Graden av generaliserbarhet hade kunnat stärkas om studien utgått ifrån fler avgränsningar. Denna studie gör emellertid inte

anspråk på att vara representativ för en bredare population; tvärtom bör den betraktas som en indikation av mikrosociologisk karaktär. Avslutningsvis har mängden av lärarrespondenter varit ett aktivt val för den föreliggande studien i syfte att öka tillförlitligheten. En ökad tillförlitlighet av det empiriska datamaterialet uppnås genom att involvera sex till åtta respondenter från en specifik grupp (Svensson & Ahrne, 2011 s. 44).

5.5 Etiska överväganden

I förhållande till studiens metodologiska val av att använda intervjuer har ett antal etiska överväganden gjorts. Inledningsvis har planeringen och genomförandet av intervjuer beaktat de etiska principerna gällande konfidentialitet, samtycke, information och nyttjandekravet. Genom att ta ställning till de etiska principerna har respondenterna informerats om studiens syfte, påpekat att deltagandet sker frivilligt, understrukt att den kan avbrytas innan och under intervjun, samt att personuppgifterna i största utsträckning hålls konfidentiella. Vid planeringen av intervjun har vi formulerat informationsblanketter och medgivandeblanketter som respondenterna tagit del av (Bryman, 2011 s. 132–134).

Vid genomförandet av intervjun har vi gått igenom informationblanketten, betonat att deltagandet är frivilligt och att de fortfarande kan avbryta intervjun. Vi har även berättat att all data som samlas in, vilket inkluderar inspelningen och transkriberingen, kommer att raderas efter ett godkännande av uppsatsen. Givet studiens känsliga natur som till viss del ämnar att få en insyn av idrottslärares planering kring arbetet med droger och dopningspreparat är det av yttersta vikt att genomföra intervjuerna på ett sätt som minimerar risken för att deltagarna upplever obehag i samband med deras medverkan. I detta sammanhang kan de semistrukturerade intervjuerna vara fördelaktiga eftersom de ger respondenterna en betydande grad av styrning över samtalen (Ahrne & Zetterquist, 2011 s. 56). Vi har även inför intervjun betonat att vi inte är ute efter ett rätt eller fel perspektiv när det kommer till deras arbete kring det aktuella ämnet.

5.6 Analysmetod

Bearbetningen av det empiriska materialet har utgått från en tematisk analysmetod. Tematisk analys utgör en av de mest frekvent använda metodologiska tillvägagångssätten vid utförande av kvalitativ analys. Analysformen karaktäriseras av forskarens kodning av teman och subtema. Forskarens uppgift är att rikta sitt fokus mot respondenternas yttranden och uttryck.

I syfte att utröna teman bör forskaren vara uppmärksam på följande aspekter i det empiriska materialet: repetitioner, metaforer och analogier, övergångar, likheter och skillnader, språkliga kopplingar, saknade data och teorirelaterat material. I denna studie har dessa aspekter noga beaktats i syfte att skapa teman. Vid en initial kodning hittade vi flera teman i det empiriska materialet, detta på grund av flera upprepningar. Mot bakgrund av det tog vi inte hänsyn till alla upprepningar, utan fokuserade på de upprepningar som kan ses ligga nära studiens syfte, teorival och befintlig forskning inom aktuellt område. (Bryman, 2018 s. 703–705).

Den empiriska analysen har även tagit hänsyn till Brymans (2018) principer för analys av empiriskt material. Det första steget innefattar att noga lyssna och transkribera hela materialet. Efter transkriberingen handlar det andra steget att bekanta sig med materialet, vilket innebär en genomläsning av materialet upprepade gånger. Under steg tre och fyra ska forskaren bearbeta texten, inleda kodningen och utveckla teman och subteman som har en förankring i forskningens syfte, teori och den tidigare forskningen (Bryman, 2018 s. 706–708).

Med utgångspunkt i Brymans (2018) beskrivningar av framework; en matrisbaserad metod med syfte att strukturera och sammanställa data genom skapandet av teman och subteman, har vi utformat en matris (Bryman, 2018 s. 704). Matrisen har utformats med syfte att skapa tydlighet och struktur när det kommer till teman och subteman, men även att öka graden av transparens (Se figur 2). Enligt Malterud (2014) är ett sätt att öka transparensen att tillhandahålla beskrivningar gällande processen för datainsamling och analys, vilket matrisen gör.

Koder	Subteman	Teman
Farligt Risker Skadligt Nackdelar	Preparatens nackdelar	Lärarnas tillvägagångssätt

Figur 2. Exempel på hur kodningen av materialet gått till

6. Resultatredovisning

I detta kapitel presenteras resultatet från studien, vilket är baserat på det empiriska materialets sex lärarrespondenter. Resultatdelen är uppbyggd efter tre huvudteman:

- *lärarnas tillvägagångssätt*
- *förutsättningar hinder och möjligheter*
- *ämnesdidaktisk kompetens*

De tre huvudteman har en förankring till studiens forskningsfrågor. Utifrån dessa huvudteman framställs subteman som underrubriker.

6.1 Lärarnas tillvägagångssätt

Utifrån studiens första frågeställning som syftar till att besvara de tillvägagångssätt som lärarna använder för att belysa effekterna av droger och dopningspreparat har tre teman identifierats. De tre teman är: preparatens nackdelar, filmer, bilder och podcasts och involverande av extern expertis.

6.1.1 Preparatens nackdelar

Det första temat handlar om att lärarnas tillvägagångssätt utgår ifrån att förmedla preparatens nackdelar:

(...) jag tycker ju att det är viktigt att man förklarar och typ berättar om nackdelarna med de här preparaten (...) det finns inget positivt med droger eller dopning. (...) sen utgår jag från föreläsningar vid planering (...) vi måste ju peka ut hur skadligt detta är för människor. (...) jo, men det finns inte rum för att arbeta elevcentrerat här, fakta är fakta och bör komma från läraren.

I citatet ovan understryks vikten av en lärarcentrerad pedagogik med syftet att förmedla de risker som finns med dessa preparat. I detta fall grundas planeringen och genomförandet av lektionerna på fakta och använder föreläsningar som medel. Det framhålls även att den elevcentrerade pedagogiken inte passar i detta moment. Ett annat tillvägagångssätt är att ha en elevcentrerad pedagogik:

(...) det är ju som jag sa tidigare, jag vet inte hur man ska göra på något annat sätt, men om man inte vill att eleverna ska hålla på med sånt skit måste man förmedla riskerna med preparaten. (...) Jag tycker faktiskt att eleverna själva ska söka upp konsekvenserna med dessa ämnen (...) ja

helst i gruppmiljö... jag tror som sagt att det gynnar lärandet mer (...) där de får diskutera och dela med sig av sina tankar.

Syftet som lyfts fram är att eleverna ska diskutera konsekvenserna av droger och dopningspreparat. I detta fall läggs ett större ansvar på eleverna, där förmågan att hitta och diskutera preparatens nackdelar ses som central. Grunden bakom den elevcentrerade pedagogiken utgår från antagandet om att det skapar en interaktiv lärmiljö vilket är bättre för elevernas lärande och skiljer sig från den första respondenten.

6.1.2 Filmer, bilder och podcasts

Det andra temat handlar om lärarnas tillvägagångssätt och vilket material de utgått ifrån i syfte att belysa effekterna av droger och dopningspreparat. Materialet de utgått ifrån är filmer, bilder och podcast. En av intervjupersonerna som har en träningsintresserad klass har tidigare i intervjun nämnt att elevernas mediaflöden florerar av en viss typ av träningsideal och att det finns en risk att eleverna kan eller har stött på dopning:

Vissa poddar och så vidare med erfarenheter av de som det har gått illa för. De har jag använt så eleverna kan relatera till deras instagram-sidor (...). Till exempel att det var någon som fick hjärtstopp och så vidare. Så att man ser att det inte bara finns bra saker som kommer med dopning. För man ser ju bara, när någon lägger ut och ser man bara musklerna. (...) jag tror det berikar eleverna mer och är närmare dem än om jag hade föreläst om riskerna med dopning.

I citatet framhävs det att användningen av podcasts, som innehåller berättelser från individer som har haft negativa erfarenheter av dopning, är ett strategiskt och verklighetsbaserat val för att knyta an till elevernas värld och mediaflöden. Genom användning av podcasts, som läromedel, erbjuds en direkt och personlig inblick i konsekvenserna av dopning, vilket kan vara mer gripande och relevant för eleverna än traditionella föreläsningar. Ett annat tillvägagångssätt är att inkludera bilder och filmer i syfte att belysa effekterna av droger och dopningspreparat:

Det blir mer sanningsenligt för eleverna också... Att de inte bara får höra från mig men att höra från andra som varit missbrukare eller tagit steroider (...) därför är filmer också bra. (...) bilder nu när jag tänker på det har jag använt (...) det ger orden en större betydelse om man får se skadan som sker.

Syftet av användningen av bilder och filmer i undervisningen är att visualisera och konkretisera effekterna av droger och dopningspreparat. Det anses även att filmer och bilder

blir mer sanningsenligt utifrån elevernas verklighetsbild. Det gemensamma i båda utsagor syftar till att göra ämnet mer tillgängligt, relevant och meningsfullt för eleverna, men genom olika tillvägagångssätt och material.

6.1.3 Involverandet av externa källor

Det tredje temat som framkom är hur lärare använder gästföreläsare och ideella organisationer för att berika undervisningen om droger och dopningspreparat. Även om endast ett fåtal respondenter har haft möjlighet att implementera denna metod, framhåller de dess värde för att ge eleverna en djupare och mer mångfacetterad förståelse av ämnet:

Det var väl första gången när vi hade distans som vi fick hjälp av Unga drogforebyggare (...) helt klart en game-changer. Jag kände att eleverna fick en verklig inblick i problematiken, riskerna men också kriminalitet. De är ju experter på detta område jämfört med oss. (...) jag fick iallafall en känsla att det gynnade elevernas lärande men också förståelsen av konsekvenserna av de här ämnen, kanske mer med droger än dopning. (...) eleverna uppskattar verkligen det här så det är ju win-win.

I citatet ovan understryks betydelsen av att integrera extern expertis i undervisningen om droger och dopningspreparat. Ytterligare sägs det även: ”Jag är ju inte expert på varje område i kursen, så det blir ju trovärdigt om det kommer från personer från det faktiska området”. Användningen av gästföreläsare ger eleverna en autentisk förståelse för ämnets komplexitet, samtidigt som det kompletterar lärarnas egen kunskap kring området.

6.2 Förutsättningar, hinder och möjligheter

Utifrån studiens andra frågeställning som undersöker de förutsättningar, hinder och möjligheter som idrottslärare ser med undervisningen om droger och dopningspreparat har fyra teman kunnat identifieras: tidsbrist och ett begränsat utrymme, ämnets känsliga karaktär, en anpassning utifrån grupp och individ och ett förebyggande arbete.

6.2.1 Tidsbrist och ett begränsat utrymme

Det första temat handlar om respondenternas upplevda hinder och handlar om tidsbristen och utrymmet som ges åt undervisningen om droger och dopningspreparat. En stor utmaning är tidsbrist på grund av ett omfattande kursinnehåll:

(...) det är helt klart tidsbristen... kombinerat med det omfattande kursinnehållet vi redan har. Det blir svårt att ge det utrymme som jag tycker det faktiskt förtjänar. Ofta känner jag att jag bara skrapar på ytan, vilket är frustrerande. (...) jo, man hade ju önskat mer tid för diskussioner... reflektioner, men med det nuvarande kursinnehållet blir det svårt att ge dem det utrymme de behöver.

Av citatet ovan framgår att tidsbristen och det omfattande kursinnehållet leder till att ämnet enbart tas upp översiktligt och påskyndas, vilket leder till att eleverna får mindre tid för diskussioner och reflektioner. Tidsbristen förklaras även som att: ”Det är en balansgång mellan att ge eleverna grundläggande information och att ge dem möjligheten att verkligen gräva djupare i ämnet”. Tidsbristen och det begränsade utrymme som momentet ges leder till att viktiga diskussioner och kritiska reflektioner om droger och dopning inte ges tillräckligt med utrymme i undervisningen. Begränsningen påverkar inte bara elevernas förmåga att få en djupare förståelse för ämnet, utan även lärarnas möjligheter att skapa en interaktiv och engagerande lärmiljö.

6.2.2 Ämnets känsliga karaktär

Det andra temat handlar om upplevelsen av ämnets känsliga karaktär i relation till elevunderlaget vilket leder till svårigheter i de didaktiska valen, inklusive hur de anpassar, presenterar och vad de inkluderar i innehållet:

Vi har ju alltid ett ansvar att anpassa vårt innehåll till eleverna (...) absolut, en rolig utmaning med det här yrket. Jag har genom åren jobbat på två skolor där majoriteten av eleverna har varit bekanta med specifikt droger. (...) i dessa fall har jag i stället lagt en större betydelse på dopning än droger bara för att droger ligger så nära eleverna själva (...) det kan skada mer än att hjälpa.

I motsats till att uppfattningen att skapa distans till elevgruppens bekantskap med droger visar följande citat på att i stället lägga tyngden på det förebyggande arbetet:

(...) det var en klass där majoriteten av killarna testat och höll på med marijuana... i det sammanhanget la jag ännu större vikt på just droger och särskilt marijuana. (...) det var ju också det kritiska tänkandet men främst det sociala som vi pratade om, skadligheten och att det inte är fel att säga att man inte vill testa.

Här framkommer således skillnader i pedagogiska strategier när det gäller att hantera ämnets känslighet, med hänsyn till elevunderlaget. Båda dessa strategier speglar en pedagogisk balansakt mellan att skydda och utmana elevernas erfarenheter.

6.2.3 En anpassning utifrån grupp och individ

Det tredje temat som även ses som ett hinder utgår ifrån hur läraren ska anpassa undervisningen. Detta då eleverna, särskilt efter högstadiet, kommer med olika erfarenheter av momentet. På grund av elevernas olika erfarenheter av momentet som rör droger och dopning har det framkommit att det kan vara svårt att anpassa en undervisning som kan inkludera alla elever med olika erfarenheter:

(...) det är som att balansera på en slak lina... att jag måste hitta en slags medelväg som talar till alla elever... ja... utan att ignorera de individuella behoven. Att just skapa denna medelväg som gör så att det blir så inkluderande och relevant undervisning för en sån heterogen grupp är den svåraste delen av att vara lärare.

En central utmaning för lärare är således att skapa ett innehåll som både är inkluderande och relevant för en elevgrupp med olika erfarenheter och kunskaper. Den svåra balansgången är att tillgodose både gruppens, och den enskilda individens behov, vilket understryker den komplexitet och skicklighet som krävs i lärarrollen. Följande citat visar en liknande tankegång men adderar flexibilitetens roll i undervisningen:

(...) flexibiliteten och anpassningen är för mig en stark sida och en nyckel till framgång. Någonstans gäller det som lärare att anpassa sig efter elevernas feedback men även hur de reagerar (...) man måste vara lyhörd men också kunna agera snabbt i stunden men även förändra det man tänkt planera. (...) det underlättar givetvis om man har en god relation och kommunikation till eleverna.

I citatet betonas vikten av att ha en god relation och kommunikation med sina elever vilket kan göra så att läraren kan kartlägga elevernas erfarenheter av ett ämne och för att sedan kunna anpassa det till sitt elevunderlag. Trots det har samtliga respondenter i studien ansett att de flesta eleverna som kommer till gymnasiet har en dålig eller ingen erfarenhet av att ha diskuterat droger eller dopning under högstadiet: ”Det är spretigt med erfarenhet, det är det. Ibland känns det verkligen inte som att grundskolan har förberett eleverna för det mer teoretiska”.

6.2.4 Ett förebyggande arbete

Inom ramen för den andra frågeställningen har det fjärde och sista temat handlat om upplevd möjlighet att genomföra ett förebyggande arbete och de förutsättningar som krävs för ett förebyggande arbete:

(...) det kräver inte bara tid och resurser, utan också en förståelse för eleverna. Jag ser det som min möjlighet att verkligen göra skillnad... ja men att utrusta eleverna med kunskap och färdigheter som kan hjälpa dem att fatta kloka beslut. Som jag sa tidigare handlar om mer än bara att informera om riskerna, utan mer om att skapa en dialog... relation till våra elever.

I citatet framhäves den viktiga roll som utbildning, kommunikation och relation spelar in i ett förebyggande arbete. Det betonas att framgången av ett förebyggande arbete inte bara handlar om information och kunskapsutveckling, utan också om att engagera eleverna i diskussioner som kan påverka deras val och beteenden. Utöver detta betonas att förutsättningar för att ett förebyggande arbete ska kunna funka är att det existerar ett lärarsamarbete och att mer tid avsätts för att effektivisera det förebyggande arbetet:

(...) bara för det är vårt ämne betyder det ju inte att vi ska arbeta ensamma kring detta... nej hela skolan måste vilja det och samarbetet ska ske över hela skolan. (...) jo... men vi tre som är idrottslärare på skolan har ett gott samarbete. (...) nej men jag tycker inte att det ges så mycket utrymme för oss att fokusera på detta (...) ja... både tid och kursens omfattning.

Vikten av ett helhetsperspektiv och ett skolövergripande samarbete beskrivs som nödvändigt i det förebyggande arbetet, i syfte att det inte ska begränsas till enstaka ämnen eller lärare. Det finns dock en uppfattning att det inte ges tillräckligt med utrymme att arbeta förebyggande, på grund av kursens omfattning och den existerande tidsbristen. En liknande syn på utmaningarna framförs gällande genomförandet av förebyggande arbete där tidsmässiga förutsättningar saknas: "Man önskar man kunde göra mer, men på grund av allt annat som ska hinnas med sätter det stopp för det".

6.3 Ämnesdidaktisk kompetens

Detta huvudtema ämnar presentera idrottslärares uppfattningar och erfarenheter av deras ämnesdidaktiska kompetens beträffande undervisningen om droger och dopningspreparat. Huvudtemat är direkt kopplat till studiens tredje frågeställning och har utkristalliserats genom en analys av den insamlade empiriska data, varvid två distinkta underliggande teman har

identifierats: en generell bristande ämnesdidaktisk kompetens och orsaker till den bristande ämnesdidaktiska kompetensen.

6.3.1 En generell bristande ämnesdidaktisk kompetens

Den enhetliga uppfattningen om otillräckliga ämnesdidaktiska färdigheter ses som en utmaning och hinder, i synnerhet inom ramen planering och genomförandet av lektioner som berör droger och dopningspreparat:

(...) det är ju att jag faktiskt känner mig osäker i salen, även fast jag jobbat länge. Jag som ändå jobbat ett tag... gillar att testa och variera saker och ting, men med just droger och doping blir jag smått osäker på hur jag ska strukturera och variera undervisningen eller vad jag faktiskt ska förmedla till mina elever.

I citatet beskrivs en känsla av osäkerhet i klassrummet som ett svar på en bristande ämnesdidaktik, trots en lång erfarenhet. Osäkerheten ses påverka både struktureringen och variationen i undervisningen. Det verkar som att även erfarna lärare kämpar med att avgöra det mest effektiva sättet att närma sig ämnesområdet:

(...) jo... men att hitta rätt balans när jag undervisar. Alltså... det finns ständigt nya trender och information att hålla sig uppdaterad på och det hinner jag liksom inte se över. Men... det gör ju så att jag ibland känner mig efter, att jag ständigt är på jakt efter sätt att göra min undervisning mer relevant och effektiv... men ja det är ju inte alltid så enkelt.

Den erfarenhet som framkommer i citatet belyser en central aspekt av ämnesdidaktisk kompetens – behovet av att ständigt vara uppdaterad och anpassa sin undervisning till aktuella trender och information. Utmaningen att hålla undervisningen beskrivs som svår, särskilt inom dynamiska och snabbt föränderliga ämnesområden som droger och doping. Utmaningen, att navigera i en ständigt föränderlig kunskapsmiljö skapar en intressant kontrast till kommande beskrivning av upplevelsen av den ämnesdidaktiska kompetensen:

Det blir ju att mina egna övertygelser och värderingar kanske kommer in lite för mycket i den här delen av kursen. Jag är ju ganska så emot droger och doping och det kanske blir så att jag försöker färga det på mina elever. (...) det blir lite mindre fokus på livsstilar om jag ska vara ärlig och mer fokus på att förklara hur skadligt detta är. (...) haha jo, jag styr ganska mycket, som jag sa tidigare är denna del mer lärarcentrerad.

Konsekvenserna av den bristande ämnesdidaktiska kompetensen kan ses ge inslag av subjektiva övertygelser och värderingar i undervisningen. Uttalanden speglar även en

utmaning inom ämnesdidaktiken, vilket är att balansera mellan att förmedla objektiv information och att integrera personliga värderingar i undervisningen. Balansgången blir särskilt komplicerad i känsliga ämnesområden som droger och dopning.

6.3.2 Orsaker till den bristande ämnesdidaktiska kompetensen

Samtliga respondenter uttrycker en uppfattning om att de har mindre ämnesdidaktisk kompetens i ämnet droger och dopning jämfört med andra delar av kursen. En orsak till den bristande ämnesdidaktiska kompetensen är lärarutbildningen:

Ja nu måste jag tänka... Jag tror inte vi hade så jäkla mycket... Det var mest kost, mycket idrottsmedicin, varenda muskel och skada man kunde få i hälen, men jag vet inte, ibland känns det som man borde fått mer kunskap om det här kan jag tycka. Jag läste ju i Umeå, men där, nej, jag kommer inte ihåg att vi gjorde så mycket om droger och dopningspreparat.

Citatet ovan visar på en känsla av otillräcklighet i ämnesdidaktisk kompetens, vilket kopplas till universitetsutbildning. Det är en delad uppfattning att lärarutbildningen har tilldelats ett begränsat utrymme åt droger och dopningspreparat, en faktor som har påverkat den ämnesdidaktiska kompetensen:

Jag har inget minne av att vi läste... Något kring... Kring det här. Jag vet inte vilken kurs. Man försöker tänka tillbaka vad det är för kurser. Jag... Jag har inget sånt minne faktiskt av att vi läste. Möjligtvis att vi kan ha nämnt... Nämnt doping liksom. Ja. Men det är liksom... Men inget fördjupande... Nej. (...) jo, det har ju inte gjort mina kunskaper bättre.

I båda citaten delas en gemensam syn kring att orsaken till den bristande ämnesdidaktiska kompetensen är en konsekvens av det begränsade utrymme som området ges i lärarutbildningen.

Det finns även en gemensam syn om att kunskaper om droger ses som lägre än dopning, vilket skapat en osäkerhet kring hur man bedriver lektioner och hur man talar om droger för sina elever. En av orsakerna som beskrivs är att: "Doping kanske är mer relaterat till oss idrottslärare än droger... alltså det är mycket svårare att prata om droger eller ja... jag har inte samma koll på det". I kommande citat beskrivs en annan orsak, vilket är att kunskaper om droger och dopning är relaterat till personliga intressen:

Om jag skulle göra en skattning på ämnesdidaktisk kompetens mellan dopning och narkotika då... om vi får göra någon sådan skillnad skulle jag nog säga att dopning kanske är 5-6, medan kanske droger, ja, 2-3 skulle jag gissa. Alltså det är ju, vad ska man säga? Dopningen bygger mycket på fakta och eftersom man är idrottsintresserad så ligger det ämnet... ja men nära. Det är ju någonting som intresserar en att hålla en uppdaterad kring. Narkotika ligger ju så långt ifrån en själv.

Båda respondenterna pekar på att kompetensen för droger är lägre än dopning och att orsaken till det är knutet till både personliga intressen, som en idrottsutövare, och att dopningen är mer relaterat till ämnet Idrott och hälsa.

6.4 Analys utifrån den didaktiska triangeln

Genom att analysera studiens resultat med hjälp av den didaktiska triangeln illustreras undervisningen och komplexiteten som finns mellan komponenterna inom området droger och dopningspreparat.

Utifrån relationen mellan komponenterna lärare-innehållet visar resultatet en variation i lärarnas tillvägagångssätt i att förmedla information om droger och dopningspreparat. Vissa lärare föredrar en lärarcentrerad pedagogik och fokuserar på att belysa nackdelarna med dessa preparat. Inom den lärarcentrerade pedagogiken användes föreläsningar som medel i syfte att presentera innehållet. Andra lärare använder en elevcentrerad pedagogik, med syftet att låta eleverna utforska och diskutera ämnet. Lärarna har använt sig av material såsom filmer, bilder och podcasts i sin framställning av innehållet för eleverna, med målet att göra innehållet relaterbart och relevant för eleverna. Lärarna har haft en gemensam känsla av bristande ämnesdidaktisk kompetens vilket tyder på en osäkerhet i relationen till deras innehåll, vilket även kan ses påverka både planering och genomförande av undervisning. Resultatet tyder på att lärarna anser att deras personliga övertygelser, samt värderingar påverkar hur de undervisar om ämnet. Situationen kan ses skapa en subjektiv framställning av innehållet. Lärarna har tagit hänsyn till elevernas kunskaper om och personliga erfarenheter av droger och dopningspreparat i syfte att anpassa innehållet till elevunderlaget.

Utifrån relationen mellan eleven och innehållet påverkas interaktionen mellan dessa två komponenter av lärarens metodik. De olika tillvägagångssätten som lärarna använder, såsom lärarcentrerad pedagogik jämfört med elevcentrerad pedagogik, påverkar hur eleven interagerar med innehållet. I en lärarcentrerad miljö kan eleverna ses vara passiva mottagare

av information, medan i en elevcentrerad miljö uppmanas de att aktivt utforska och diskutera ämnet. Resultatet visar att eleverna kommer till gymnasiet med olika bakgrunder och erfarenheter relaterade till droger och dopning. Lärarna har uttryckt att de inte anser att grundskolan har förberett eleverna för momentet, vilket kan påverka deras kunskaper samt erfarenheter gentemot innehållet, vilket lärarna anpassar sig till.

Även relationen mellan komponenterna lärare-elev ses interaktionen påverkas av lärarnas pedagogik och hur de framställer sitt innehåll. Interaktionen mellan komponenterna i den lärarcentrerad pedagogiken utgörs av en auktoritär lärare som förmedlar information, där eleverna ses som mottagare av informationen. I den elevcentrerade undervisningsstilen, där läraren agerar mer passivt och eleverna ansvarar för sitt eget lärande i större utsträckning, kan interaktionen mellan eleven och läraren vara mer dialogorienterad och samarbetsbaserad. Lärarna i studien har även påpekat vikten av interaktion och relation med eleverna i syfte att anpassa innehållet, ge feedback och inkludera eleverna i undervisningen.

7. Diskussion

Detta kapitel ämnar dels att kontextualisera och jämföra studiens resultat med befintlig forskning och teori. Diskussionen ämnar utforska och artikulera de möjliga korrelationerna eller avvikelserna mellan våra empiriska fynd och den existerande forskningen och teori. Kapitlet ämnar avslutningsvis att diskutera kring implikationerna av studiens resultat, samt ge förslag på fortsatt forskning.

7.1 Studiens resultat i relation till befintlig forskning

Syftet med studien var att undersöka hur undervisningen om droger och dopningspreparat planeras och genomförs av idrottslärare i kursen Idrott och hälsa 1. Utifrån den första frågeställningen framkom det att lärarna använder sig av olika tillvägagångsätt i att belysa effekterna av droger och dopningspreparat. Ett tillvägagångsätt utgick ifrån en lärarcentrerad undervisningsstil, med föreläsningar som medel i att förmedla effekterna av preparaten. Inom detta användes material såsom filmer bilder och podcasts. Ett annat tillvägagångsätt var en elevcentrerad undervisningsstil där eleverna fick diskutera konsekvenserna av preparaten.

Utifrån den andra frågeställningen visar resultaten att tidsbristen och det omfattande innehållet av kursen var ett av hindren med att bedriva undervisning om droger och

dopningspreparat. Ett annat hinder som framkom var lärarnas bristande ämnesdidaktiska kompetens, vilket var särskilt påtagligt på grund av ämnets känsliga karaktär, samt elevernas varierande erfarenheter och kunskaper. Utifrån den tredje och sista frågeställningen visar resultatet på lärarnas gemensamma bild av en låg ämnesdidaktisk kompetens, men även att lärarna värderade sina kunskaper om droger lägre än dopning.

Våra resultat, speglade mot den befintliga forskningens genomgång av den historiska utvecklingen inom ANDT-undervisningen i skolan, avslöjar både paralleller och diskrepanser i utformningen av samtida undervisningsmetoder. I den tidigare forskningen framkommer det att det bakomliggande syfte som dagens undervisningsunderlag historiskt sett fortfarande har kvar är att informera eleverna om nackdelarna vid användningen av droger och alkohol (Karlsson, 2006). Enligt studiens resultat, utmärker sig lärarnas pedagogiska strategier genom ett intensifierat fokus på att kommunicera preparatets nackdelar till eleverna, vilket implementeras genom en diversifierad användning av undervisningsmaterial, vilket inkluderar filmer, bilder och podcasts. Ytterligare en överensstämmelse återfinns i det underliggande målet, nämligen att reducera risken för att elever inleder missbruk av droger och alkohol (Karlsson, 2006). Enligt den befintliga forskningen framkommer dock att dagens undervisning ses som mer strukturerad, där lärare och skolan tillsammans ska samverka i syfte att förhindra elevernas konsumtion av alkohol och droger i tidig ålder (Börjesson & Palmblad, 2013). Denna insikt står i kontrast till vårt resultat, där flertalet lärare betonade behov av skolsamarbete, en aspekt som dock, enligt våra resultat, verkar otillräckligt realiserad i praktiken.

Analysen av det empiriska materialet indikerar att lärarna primärt strukturerade undervisningen med syfte att överföra kunskap, i överensstämmelse med kursplanen, samt med en intention att verka preventivt. Det kunskapsförmedlande syftet innebar främst att förmedla hur skadliga dessa preparat är. Utifrån en preventiv ansats ses ett kunskapsförmedlande syfte inte ligga i linje med den befintliga forskningens gemensamma bild av att det ska minska ungdomars konsumtion av preparat. Tvärtom pekar de befintliga studier på att kunskapsförmedling av de negativa effekterna av preparaten har en svag påverkan när det kommer till att ändra ungdomars uppfattning (Lize et al. 2017). Andra studier har visat att ett kunskapsförmedlande syfte kan öka ungdomars bruk av preparaten (Lindström och Svensson, 1998; Bremberg, 2008). Emellertid pekar den tidigare forskningen på att utbildning kring droger och alkohol snarare bör ha som mål att utveckla individernas

personlighet, samt sociala färdigheter (Lize et al. 2017). Utifrån studiens resultat framkommer det inte att lärarna arbetar med att utveckla elevernas sociala färdigheter. Orsaken till detta, som vi anser är viktigt att lyfta fram, grundar sig i att lärarna upplever en tidsbrist på grund av kursen omfattning. Till skillnad från det vädjar lärarna i studien om ett kollektivt samarbete i skolan och att det preventiva arbetet inte bara ska genomföras av lärare i idrott och hälsa.

I studiens resultat observerades dock en viss divergens i de pedagogiska strategier som användes i undervisningen, vilket kan kopplas till de befintliga studierna. Resultatet i studien visade på att tillvägagångssätten som användes var en lärarcentrerad undervisningsstil och en mer interaktiv elevcentrerad undervisningsstil. Befintlig studie pekade på att ANDT-undervisning bör vara interaktiv, där läraren ger möjligheten och utvecklar diskussioner mellan eleverna (Lize et al, 2017). Ett flertal lärare i studien utgick från den undervisningsformen, medan somliga hade en mer lärarcentrerad strategi och ansåg att ämnets känslighet, i kombination med tidsbristen, la grunden för det didaktiska valet.

Studiens resultat visade även på att den upplevda ämnesdidaktiska kompetensen var låg, vilket bland annat påverkade hur man planerade och genomförde undervisningen. I vissa fall ansåg lärarna i studien att sina egna övertygelser och värderingar påverkade lektionerna. Det kan ses stå i kontrast till den befintliga forskningen som menar att ANDT-undervisning bör grundas utifrån en evidensbaserad praktik (Botvin & Griffin, 2007).

Våra resultat ses även ligga i linje med den befintliga forskningen som jämfört hur lärare och de som har en kompletterande utbildning inom hälsa bedriver lektioner inom ANDT. Den tidigare forskningen visade att de utbildade lärarna grundade sin undervisning på normativa metoder, sociala påverkansmetoder och motstånd, medan lärare utan kompletterande utbildning förlitade sig på informationsförmedling och kunskapsförmedling (Stead et al. 2010). Resultatet i vår studie visar att lärarna utgick från informations- och kunskapsförmedling, något som den tidigare forskningen påpekat vara ineffektiv ur ett preventivt syfte. Orsakerna till att lärarna i studien utgick från informations- och kunskapsförmedling specificeras inte. En möjlig orsak som lyfts fram i den befintliga forskningen, och något som kan korreleras till våra resultat är lärares upplevelse av sin låga ämnesdidaktiska kompetens (Stead et al. 2010).

Avslutningsvis visar studiens resultat även att lärare använt sig av extern expertis i sin undervisning om alkohol och droger. Den befintliga forskningen visar dock att det bör vara lärare som ska hålla undervisningen, då läraren, genom sin relation och kunskap om eleverna, kan forma och anpassa undervisningen till elevgruppen (McBride, 2003). Lärarna i studien framhåller emellertid utmaningar i att anpassa undervisningen till en heterogen elevgrupp, detta då eleverna har olika bakgrunder och erfarenheter av ämnet.

7.2 Diskussion av resultatet i relation till de teoretiska ramverken

Utifrån analysen av studiens resultat i relation till den didaktiska triangeln påvisas en dynamisk interaktion mellan lärare, eleven och innehållet. Det är något som bekräftar triangelns grundantagande om undervisningens komplexitet utifrån komponenterna. Emellertid visar studien att lärarnas pedagogiska strategier varierar, vilket tyder på en utvidgning av triangelns traditionella ramverk. Speciellt framträdande är betoningen av lärarens roll i att formge och anpassa undervisningen utifrån elevernas behov och förkunskaper, vilket belyser en potentiell brist i den befintliga teorin kring lärarens autonoma roll.

Vidare belyser resultaten en diskrepans mellan teorins ideala förväntningar om den autonoma läraren och den praktiska verkligheten i skolmiljön, där ramfaktorer som tidsbegränsningar och bristande samarbete inom skolan utmanar lärarnas implementeringar av pedagogiska strategier. Då lärarnas metodik, planering och genomförande av undervisningen kring droger och dopningsmedel influeras av skolans institutionella och organisatoriska faktorer, indikerar detta en nödvändighet att inkludera ett ytterligare teoretiskt ramverk. Genom att införliva det sociokulturella perspektivet kan den didaktiska triangeln kompletteras, vilket bidrar till en mer heltäckande dimension.

En observation i relation till studiens resultat var lärares hantering av ämnet droger och dopning i relation till elevernas förkunskaper, samt erfarenheter. Trots att lärarna upplevde att det förekom svårigheter att anpassa innehållet till en heterogen grupp, stärker det teorins betoning på lärarens flexibilitet, men utmanar samtidigt teorins traditionella uppfattning om en statisk lärarroll i relation till komponenterna. Resultatet visar i stället på en mer responsiv och flytande undervisningspraxis. I resultatet framkom även en önskan från lärarna om

skolöverskridande samarbete i undervisningen om droger och alkohol. Även här utmanas synen på lärarens roll som isolerad till komponenterna innehåll och elev.

Vid en tillämpning av det sociokulturella perspektivet på studiens resultat framträder ytterligare dimensioner i undervisningsdynamiken, förutom att det kompletterat komponenterna elev-innehållet i den didaktiska triangeln. Elevernas bakgrund och erfarenheter av undervisning om droger och dopningspreparat visade sig ha en viss inverkan på lärarnas pedagogiska strategier. Exempelvis reflekterade vissa lärare över hur elevernas kulturella normer, värderingar och bekantskap kring drog- och dopningsanvändning påverkade deras sätt att forma och presentera innehållet. Det tyder på att en djupare förståelse av elevernas sociokulturella kontext är avgörande för att förmedla och diskutera känsliga ämnen som droger och dopning. Emellertid indikerar resultatet en möjlighet att vidareutveckla den didaktiska triangeln genom att integrera sociokulturella aspekter. Exempelvis skulle det innebära att lärarna inte bara fokuserar på innehållet och pedagogiken, utan även aktivt tar hänsyn och anpassar sig efter elevernas sociokulturella förutsättningar. En sådan anpassning kan innebära en ökad förståelse för hur olika sociala och kulturella faktorer spelar in i elevernas lärande och attityder till ämnet.

Sammanfattningsvis har denna studie, genom att integrera den didaktiska triangeln och det sociokulturella perspektivet, erbjudit en fördjupad förståelse för komplexiteten i undervisningen om droger och dopning. Resultaten visar på vikten av en dynamisk lärarroll, anpassad pedagogik, och betydelsen av elevernas sociokulturella kontexter. Denna diskussion bidrar till en utvidgning av de teoretiska ramverken och understryker behovet av fortsatt forskning för att förstå och förbättra undervisningspraktik inom detta känsliga och viktiga område.

7.3 Metoddiskussion

Studiens kvalitativa metod och användningen av semistrukturerade intervjuer har möjliggjort en djupgående förståelse av lärarnas uppfattningar, samt erfarenheter med att arbeta med momentet droger och dopningspreparat. Om studien i stället hade använt en kvantitativ metod, som enkätundersökningar, hade det möjliggjort en bredare översikt men med mindre fokus på individuella upplevelser och erfarenheter. En kvantitativ metod skulle kunna ha resulterat i en mer generaliserad förståelse av ämnet, dock kunnat missat de detaljerade

nyanserna i lärarnas strategier och upplevelser, detta på grund av storleken av det empiriska materialet.

Urvalsgruppen har även varit avgörande för studiens resultat. Med fördel hade studien kunnat inrikta sig på skolor med dedikerade resurser för drog- och dopningsprevention och som även ger lärarna tid för att genomföra ett preventivt arbete. En fördel med en sådan inriktning hade kunnat resultera i att studien fått ett resultat som skulle kunna ses som mer evidensbaserat, i förhållande till befintlig forskning på hur lärare bör undervisa om droger och dopningspreparat. En nackdel med en sådan inriktning hade varit en förvrängd verklighetsbild om hur lärare, i allmänhet, genomför och planerar för det aktuella momentet. Genom att undvika denna inriktning erhöles en bredare och mer generaliserad uppfattning om de utmaningar och hinder som lärare står inför när de undervisar om droger och dopning.

Valet av de teoretiska ramverken i studien, vilket varit en kombination av didaktikteori och ett sociokulturellt perspektiv, har möjliggjort en detaljerad insyn i lärarnas undervisningsmetoder, samt strategier i arbetet med momentet. Om en annan teori, exempelvis psykologisk teori, hade valts, hade tyngden i stället lagts på att undersöka elevernas lärande, sociala interaktioner eller attityder kring droger och dopning. En sådan förändring i teoretiskt perspektiv hade gett andra insikter, men missat de specifika didaktiska aspekterna av lärarnas arbete, vilket var relevant i förhållande till studiens syfte och frågeställningar.

Kombinationen av kvalitativ metod och de teoretiska ramverken har resulterat i en fördjupning av lärarnas arbete och deras syn på momentet droger och dopningspreparat. Emellertid kan en kvantitativ metod, i kombination med de teoretiska ramverken, synliggöra för fler strategier och medel som lärarna använder i undervisningen, samt fler upplevelser av momentet. Dock, hade en kvantitativ metod, i relation till teorierna, inte erbjudit samma djup, vilket kan begränsa förståelsen för de didaktiska processerna och beslutsfattandet bakom undervisningen om droger och dopning.

7.4 Resultatets implikation för fortsatt forskning

Syftet med att utforska implikationerna av studiens resultat är att belysa dess praktiska relevans för lärare, skolor, lärarutbildning och framtida forskning. Studiens inriktning på hur

idrottslärare planerar och genomför undervisning om droger och dopningspreparat är av betydelse i sammanhanget.

Utifrån ett lärarperspektiv framhäver studien vikten av att ha ämnesspecifik kunskap och pedagogiska strategier när det gäller undervisning om känsliga moment som droger och dopning. Lärarnas förmåga att effektivt hantera dessa ämnen i klassrummet är avgörande, inte bara för att uppfylla skolans utbildningsmål utan också för att spela en roll i elevernas personliga och sociala utveckling. Detta understryker behovet av att lärare är välutbildade och har tillgång till adekvata resurser för att hantera sådana känsliga ämnen på ett effektivt sätt. I detta fall visar studien på hur lärare dynamiskt förhåller sig till komponenterna elev och innehåll, att de i vissa sammanhang kan utifrån eleverna anpassa innehållet.

Utifrån ett skolsammanhang illustrerar studien hur olika pedagogiska tillvägagångssätt kan påverka lärarens roll och elevernas lärande. Resultaten pekar på behovet av flexibilitet i undervisningsmetoder och en djupare förståelse för hur olika strategier kan anpassas för att möta elevernas individuella behov. Studien har även visat på att lärarna önskar ett övergripande samarbete på skolan i arbetet med droger och dopningspreparat.

Utifrån ett lärarutbildningsperspektiv erbjuder studien insikter om vikten av att inkludera ämnesspecifika och pedagogiska strategier i lärarutbildningsprogram, men även delge ämneskunskaper om droger och dopningspreparat. Det kan ses som avgörande för att förbereda blivande lärare för de utmaningar de kommer att möta i klassrummet, särskilt när det gäller att undervisa om droger och dopning. Resultaten visade bland annat att lärarnas upplevda ämnesdidaktiska kompetens var låg, något som sträcker sig tillbaka till utbildningens åsidosättande av det aktuella momentet.

Den aktuella studien har adresserat ett outforskat område inom den existerande forskningen om skolors arbete med droger och dopningspreparat, genom att fokusera på idrottslärarnas planering och genomförande i detta sammanhang. Studien bidrar därför med en ny dimension till ämnesområdet, och erbjuder en grund för vidare forskning och utbildning av blivande lärare. Fortsatt forskning inom detta fält kan med fördel inkludera ett elevperspektiv för att undersöka hur studenter uppfattar och engagerar sig i undervisningen om droger och dopningspreparat. Det kan ge insikt i effektiviteten och inverkan av lärarnas genomförande, pedagogiska strategier och material i syfte att belysa effekterna av droger och

dopningspreparat. En ytterligare forskningsinriktning inom detta fält skulle kunna innefatta en komparativ studie som syftar till att utforska och belysa skillnaderna i idrottslärares planering och genomförande i Sverige jämfört med idrottslärare i ett annat skandinaviskt land. En sådan studie skulle inte bara bidra till en djupare förståelse av kulturella och pedagogiska variationer i undervisning om droger och dopning, utan även erbjuda insikter om olika utbildningssystem och kulturella influenser som formar lärares strategier och elevers upplevelser av ämnet.

Referenser

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. (1 uppl.) Malmö: Liber.

Börjesson, M., & Palmblad, E. (2013). Styrning och ideologiska dilemman i Skolverkets skolutveckling. *Exemplet ANDT-undervisning*. Sociologisk Forskning.
https://www.jstor.org/stable/24393243?read-now=1#page_scan_tab_contents

Botvin, G. J., & Griffin, K. W. (2007). School-based programs to prevent alcohol, tobacco, and other drug use. *International Review of Psychiatry*, 19(6), 607-615.
DOI: 10.1080/09540260701797753.

Bremberg, S. (2008). *Narkotikaförebyggande insatser i skolan* (Statens folkhälsoinstitut, nr R 2008:23). Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
<https://www.resursrehabilitering.se/wp-content/uploads/2017/09/Narkotikan-i-Sverige.pdf>

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2 uppl.) Stockholm: Liber.

Folkhälsomyndigheten. *Narkotikabruk bland unga*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/anvandning/narkotikabruket-och-utvecklingen/narkotikabruk-bland-unga/>

Grieff, A. *Ungdomsinriktad alkohol- och drogprevention*. Hämtad från <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:199639/FULLTEXT01.pdf>

Hjälmeskog, K., Andersson, K., Gullberg, A. & Lagrell, K. (2020). *Didaktik i förskolan*. (1 uppl.). Malmö: Gleerups.

Karlsson, P. (2006). *Margins of Prevention – On Older Adolescents' Positive and Negative Beliefs about Illicit Drug Use*. *Akademisk avhandling i socialt arbete*, Stockholms universitet.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:189929/FULLTEXT01.pdf>

Larsson, H. & Meckbach, J. (red.) (2012). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. (2 uppl.) Stockholm: Liber.

Lindström, P., & Svensson, R. (1998). Attitudes among school youths – An evaluation of the Swedish DARE program. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift*, English Supplement, 15, 7-23.

Lize, S. E., Iachini, A. I., Tang, W., Tucker, J., Seay, K. D., Clone, S., DeHart, D., & Browne, T. (2017). *A meta-analysis of the effectiveness of interactive middle school cannabis prevention programs*. College of Social Work, University of South Carolina, Hamilton 308, Columbia, SC, 29208, USA.

Lundgren, U.P., Säljö, R. & Liberg, C. (red.) (2012). *Lärande, skola, bildning*: [grundbok för lärare]. (2 uppl.) Stockholm: Natur & kultur.

Malterud, K. (2014). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning: en introduktion* (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

McBride, N. (2003). A systematic review of school drug education. *Health Education Research*, 18(6), 729–742. DOI: 10.1039/her/cyf050

Skolverket (2022). *Läroplan för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skr. 2015/16:86. *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016 – 2020*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/4e3f6172f23a4564a8f2604a206e0323/en-samlad-strategi-for-alkohol--narkotika--dopnings--och-tobakspolitiken-samt-spel-om-pengar-20222025-skr.-202122213>

Stead, M., Stradling, R., MacNeil, M., MacKintosh, A. M., Minty, S., McDermott, L., & Eadie, D. (2010). *Bridging the gap between evidence and practice: A multi-perspective examination of real-world drug education*. *Drugs: Education, Prevention, and Policy*, 17(1), 1–20. DOI: 10.3109/09687630802228341.

Bilaga 1: Informationsblad

Våra namn är Khalil Abily och Gordon Selenius och är två studenter vid Gymnastik-och idrottshögskolan (GIH). Vi är på den sista terminen på lärarprogrammet och har inlett författandet av vårt examensarbete. Syftet med vår studie är att undersöka hur arbetet med droger och dopningspreparat planeras och genomförs av idrottslärare i kursen Idrott och hälsa 1.

Som deltagare vill vi informera dig att studien alltid ska ses som frivillig, vilket innebär att den kan avbrytas före, under och efter att intervjuerna genomförts. Vi kommer inte att redovisa personuppgifter, intervjupersonernas namn kommer att anonymiseras eller bytas ut och endast användas för att presentera studiens resultat. Allt datamaterial kommer att förstöras vid ett godkännande av uppsatsen.

Handledare

Pia Lundquist Wanneberg - pia.lundquistwanneberg@gih.se

Khalil Abily - khalil.abily@student.gih.se - 0762972976

Gordon Selenius - gordon.selenius@student.gih.se - 0761913992

Bilaga 2: Samtyckesblankett

Samtycke till att delta i studien: Idrottslärares planering och genomförande av lektioner som behandlar droger och dopningspreparat

Jag har skriftligen informerats om studien och samtycker till att delta. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien när som helst utan att ange något skäl.

Min underskrift nedan betyder att jag väljer att delta i studien och godkänner att Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH, behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

.....

Underskrift:

.....

Namnförtydligande, ort och datum:

Kontaktuppgifter:

Gordon Selenius- gordonselenius@gmail.com -0761913992

Khalil Michael Abily- khalil.abily@student.gih.se - 0762972976

Pia Lundquist Wanneberg (Handledare)- pia.lundquistwanneberg@gih.se

Bilaga 3: Intervjuguide

Tema 1: Intro och igenkänning: Detta ska ses som den inledande delen av intervjun. Syftet är att få respondenten trygg. Vi som intervjupersoner kommer under denna del introducera oss kort. Vi kommer även ställa generella informationsfrågor till intervjupersonen.

- Generella informationsfrågor: Ex: Namn, ålder, arbetserfarenhet

Tema 2: Undervisningen

- Tycker att din planerade undervisning inom droger och dopningspreparat skiljer sig från andra delar av det som ryms i kursen?
- Vad har du för mål med att bedriva undervisning som rör droger och dopningspreparat?
- Om du jämför med andra delar i kursen Idrott och hälsa 1; anser du att det finns svårigheter med att bedriva lektioner inom droger och dopningspreparat?
- Vad anser du krävs för att kunna bedriva lektioner inom momentet droger och dopningspreparat?

Tema 3: Innehåll

- Hur planerar du och vart hittar du eller hur skapar du ditt innehåll?
- Anser du att du anpassar innehållet till elevunderlaget och i så fall hur då?
- Hur upplever du dina ämnesdidaktiska kunskaper gentemot innehållet?

Tema 4: Ämnesdidaktisk kompetens

- Upplever du att idrottslärare ges tillräckligt med verktyg och kompetens rörande undervisning om droger och dopningspreparat?
- Hur anser du att dina kunskaper om droger och dopningspreparat färgar undervisningen?